

KEMIČNA INDUSTRIJA V MARIBORU

Tvornica za dušik d. d., Ruše

Rušam, znanim pod imenom mali Beograd, je ustvarila svetovni sloves tvornica za dušik. Zaradi svoje narodne preteklosti so zaslovene Ruše po vsem slovenskem svetu, po izdelkih ruške tvornice pa se je razširilo njih ime po vseh kontinentih.

Svetovna vojna je dosegla svoj vrhunec, ko je avstrijski vojni minister leta 1916. pozval industrijo, naj zgradi na območju južnoalpskih vodnih sil veliko tovarno za karbid in dušik. V jeseni leta 1916. so se zbrali na Dunaju zastopniki industrij: »Bosansko d. d. za elektrino v Jajcu«, »Aussiger chemische A. G. Prager Eisen«, »Dinamit Nobel« in dveh dunajskih bančnih zavodov. Od oktobra 1916 do aprila 1917 so izdelovali na Dunaju načrte. Januarja 1917 je prišla strokovna komisija v Ruše in si ogledala teren. Odločitev za Ruše je padla zaradi tega, ker so v 4 km oddaljeni Fali gradili prav takrat veliko elektrarno. V aprilu 1917 je prišel v Ruše ing. Robert Mader kot tehnični vodja za graditev tovarne. Poprej je na Dunaju sodeloval pri izdelavi načrtov. Vodil in nadziral je vsa dela ogromne gradnje ves čas in je še danes v Rušah kot tehnični ravnatelj tvornice.

Pri graditvi tvornice so bili zaposleni ruski in italijanski ujetniki. Leto dni jih je bilo zaposlenih pri-

ANTON KREJČI
ravnatelj ruške tvornice
za dušik

Ing. ROBERT MADER
tehn. ravnatelj tvornice
za dušik

bližno 2400. V maju 1918 so bila vsa tehnična dela že tako daleč dovršena, da so napeljali po daljnovodu od falske elektrarne, ki so jo med tem že dogradili, električni tok v ruško tvornico. V cvetočo pomlad so začeli bruhati dimniki temne oblake dima, ki so vsebovali fini apneni in antracitni prah. V avgustu leta 1918. sta bili v tvornici v obratu že dve karbidni peči. Takrat je bilo zaposlenih v ruški tvornici 800 ujetnikov.

Oktobrska revolucija leta 1918. je ruško tvornico v toliko prizadela, da je bila preko noči brez delavcev. Toda za Božič istega leta je tovarna zopet pričela obratovati. Tokrat so bili prvič nameščeni v tvornici pravi delavci in domačini. Obrat je oteževalo edino to, da tvornica ni mogla dobiti iz tujine pločevine, ki jo je potrebovala za sode, v katerih je razpošiljala karbid in apneni dušik. Od prvega rednega obratovanja pa vse do leta 1931., je ruška tvornica porabila vso razpoložljivo moč falske elektrarne, kolikor je Fala ni oddala za razsvetljavo.

Z duhom časa je šel tudi razvoj in napredek ruške tvornice za dušik. V enem letu lahko izdelata danes 28.000 ton karbida in 36.000 ton apnenega dušika. Tvornica je obratovala v popolnem obsegu in s popolno paro vse do nastopa svetovne gospodarske krize. Karbid je dobavljala skoro vsem državam sveta. Prva leta po vojni ni zalagala s karbidom samo vseh evropskih držav, marveč je pretežno večino svojih izdelkov pošiljala v Južno Ameriko, na Kitajsko in Japonsko, v srednjo Indijo in ostale kontinente. Apneni dušik je pošiljala v Avstrijo, češkoslovaško, Italijo in celo na Japonsko.

Z gospodarsko osamosvojitvijo in povzdigo domače industrije v posameznih državah je pričela ruška tvornica izgubljati svetovna tržišča. Leta 1927. so zgradili podobne tovarne tudi Italijani in Japonci. Možnost prodaje apnenega dušika je v obe omenjeni državi prenehala. Na svetovnem trgu se je pojavila

huda konkurenca. Ruški tvornici je ostala dobava v angleške kolonije, oziroma dominjone, v Belgijo, Španijo in Grčijo. Danes izvaža karbid v Belgijo, na Holandsko, v Anglijo, na Madžarsko, v Bolgarijo, Grčijo in Turčijo.

Že dolga leta je komercialni ravnatelj ruške tvornice bivši narodni poslanec Anton Krejči, ki je obenem tudi upravni svetnik tvornice ter predsednik Zveze industrijcev. Za poslanca je bil komercialni ravnatelj Krejči izvoljen pri državnozborskih volitvah leta 1931.

S padcem konzuma karbida in apnenega dušika, ki je posledica nastopajoče agrarne in gospodarske krize, je pričela ruška tvornica predelovati naše rude, s katerimi je naša država, zlasti pa Južna Srbija in Bosna, bogato obdarjena. Lani je pričela izdelovati ferrosilicium in ferrochrom, ki se deloma porabi v naši državi, pretežni del pa ga tvornica izvaža v Nemčijo. Kot vzoredne produkte pošilja ruška tvornica na trg še ogljikovo kislino, kisik, amonijak in suhi led.

V ruški tvornici je danes zaposlenih samo še okrog 300 delavcev in nameščencev. Slaba zaposlenost v tvornici ima tudi žalostne posledice za ruško občino. Veliko število brezposelnih, ogromne občinske doklade za moderno šolo in občinsko hišo, ki so jo zgradili ob pričetku krize, in strah, da bo primorana tovarna zaradi slabega domačega trga sploh ustaviti delo, povzroča v lepi romantični in za tujski promet zelo privlačni okolici negotovost in mrtvilo. Tako je torej psihično in materielno olajšanje prijaznega kota Dravske doline pod zelenim Pohorjem tesno navezano na usodo ruške tvornice in po njej na svetovno gospodarsko življenje.

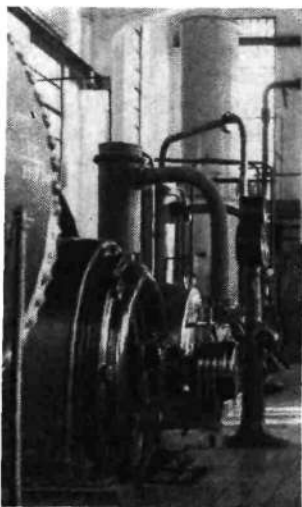

Stroji za proizvodnjo tekočega zraka

Foto: Fr. P.

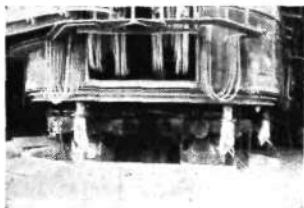

Graditev tvornice v avgustu 1. 1917.

Stroji za komprimiranje zraka

Foto: Fr. Piška

Karbidna peč, zgornji del

Tvornica za dušik d. d. v Rušah